

بررسی ارکان جرم اخذ پورسانت - قسمت اول

پدیدآورنده (ها) : فروغی، محمد؛ دلیر، حمید

حقوق :: نشریه دادرسی :: آذر و دی ۱۳۹۲ - شماره ۱۰۱

صفحات : از ۱۷ تا ۲۱

آدرس ثابت : <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1028800>

تاریخ داندلود : ۱۴۰۴/۰۹/۲۹

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است، بر این اساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابر این، هرگونه نشر و عرضه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه [قوانین و مقررات](#) استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

- جرم پورسانت در حقوق کیفری ایران
- اخذ پورسانت در حقوق ایران و فرانسه
- بررسی ارکان جرم اخذ پورسانت - قسمت پایانی
- تاثیر انتفاضه ملت فلسطین بر رژیم صهیونیستی
- بررسی «سیر تفکر معاصر در ایران»
- راهبردهای وضعی پیشگیری از جرایم سایبری
- ارزیابی بازده داراییهای تقویم شده بر اساس تعدیل تورمی و تسعیر نرخ ارز (مطالعه موردی شرکت ایران خودرو)
- نمادهای جانوری نفس در متون عرفانی با تکیه بر آثار سنایی، عطار و مولوی
- کنوانسیون جهانی تنوع فرهنگی، بررسی زمینه های فکری- تاریخی، موضوع و چشم انداز تصویب و تبعات در سیاستگذاری
- کانال های انرژی: عروق غلاظ، چاکرا و مریدین
- بررسی تأثیر توسعه منطقه عسلویه بر کیفیت زندگی (با رویکرد رشد صنعتی)
- استقلال بانک مرکزی در ایران: تحلیل نظری و تجربی

عناوین مشابه

- بررسی ارکان جرم اخذ پورسانت - قسمت پایانی
- پلیس، مدارس و پیشگیری از جرم: بررسی مقدماتی تجربیات موجود - قسمت اول
- بررسی جرم سقط جنین در حقوق ایران / قسمت اول
- بررسی تطبیقی جرم و جرم شناسی از دیدگاه اسلام و علوم جنایی / قسمت اول
- بررسی جرم اخذ پورسانت در قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح
- بررسی جرم کلاهبرداری در فضای مجازی و مجازات آن (قسمت اول)
- بررسی جرم سقط جنین از دیدگاه حقوق جزا و فتاوی علماء / قسمت اول
- بررسی تاریخی برنامه های آموزشی هنرستان موسیقی در ایران (هنرستان پرماجرا - قسمت اول)
- اطلاعات تجاری: بررسی بازار جهانی کالاهای چرمی(قسمت اول)
- گزارش سمینار بررسی کتاب جدید التالیف تعلیمات اجتماعی سال اول راهنمایی (قسمت سوم)

بررسی ارکان جرم اخذ پورسانت

محمد فروغی، دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی

دکتر حمید دلیر، دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی، قاضی دادگاه نظامی تهران

قسمت اول

چکیده

مجموعه‌ی دولت و نیروهای مسلح با توجه به حجم بالای ارتباطات با شرکت‌های داخلی و خارجی جهت تامین کالا و اقلام و تجهیزات، از آسیب‌های جرم اخذ پورسانت در امان نبوده و زمینه‌ی ارتکاب این جرم برای کارکنان و مأموران خرید فراهم است. مرتکبان جرم اخذ پورسانت از روش‌های مختلفی اقدام به اخذ پورسانت نموده و موجبات هتک حیثیت دولت و نیروهای مسلح را فراهم می‌آورند. لذا این جرم به عنوان یک آسیب اجتماعی و امنیتی تلقی گردیده که زوایا و مصادیق آن برای مسؤولان دولتی و نیروهای مسلح روشن نیست.

این نوشتار با بهره‌گیری از رویه‌ی قضایی، ضمن بررسی عنصر مادی جرم اخذ پورسانت، به بیان وجوه تشابه و افتراق آن با جرایم مشابه مانند ارتشاء می‌پردازد و مصادیق جرم اخذ پورسانت را تشریح می‌نماید.

کلید واژگان: پورسانت، درصدا، معاملات دولتی، مستخدم دولت، عنصر مادی

درآمد

سابقه‌ی تقنینی جرم انگاری اخذ پورسانت در مقررات ایران به ماده‌ی ۱۵۷ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴ کمیسیون عدلیه بر می‌گردد که بر اساس آن، مستخدمان و مأموران دولتی از تحصیل هر گونه منفعتی در معاملات، مزایده‌ها و امتیازات دولتی منع شده و برای مرتکبان این عمل مجازات تعیین شده بود. همین متن در قانون سال ۱۳۵۲ مجدداً تکرار شد، لیکن پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران و تطبیق قوانین

با شرع و حذف و نسخ برخی قوانین، ماده‌ی ۸۱ قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات مصوب ۱۳۶۲ با کاهش مجازات، جایگزین ماده‌ی ۱۵۷ قانون مجازات عمومی شد. با توجه به این که قانون‌گذار در قوانین مذکور واژه‌ی پورسانت را ذکر ننموده بود، قضات از جهت تطبیق حکم بر موضوع با مشکل مواجه می‌شدند. با توجه به فراوانی ارتکاب این جرم در میان نیروهای مسلح، تبصره‌ی ذیل ماده‌ی ۸۵ قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۷۱ اخذ پورسانت در معاملات دولتی را جرم شناخت و برای آن مجازات تعیین نمود. تسری جرم اخذ پورسانت به خارج از نیروهای مسلح و عدم تعیین مجازات مناسب و افزایش اخذ پورسانت در معاملات خارجی توسط مأموران خرید دولت و (کیهان، ۱۳۷۳/۶/۳۰: ۸) و پورسانت‌های کلانی که مأموران وزارت پست و تلگراف و تلفن و مأموران خرید هواپیما اخذ می‌کردند (نصیری، ۱۳۸۰: ۳۷). موجب گردید ماده واحده‌ی «ممنوعیت اخذ پورسانت در معاملات خارجی» متشکل از یک ماده و سه

تبصره در سال ۱۳۷۲ به تصویب برسد و مفاد آن از حیث رد پورسانت یا معادل آن به دولت، عطف به ماسبق شود. بر اساس این ماده واحده، وجوه حاصل از معاملات خارجی از تاریخ ۱/۱/۱۳۵۸ به بعد که در قالب پورسانت توسط ماموران خرید اخذ شده، می‌بایست به دولت مسترد شود. بدین ترتیب خلاء قانونی جبران گردید. برخی ابهامات مطرح در این ماده واحده از قبیل تسری جرم به معاملات داخلی، در ماده‌ی ۶۰۳ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ رفع شد و با توجه به اهمیت این جرم در سطح نیروهای مسلح و شیوع آن، قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲ یک ماده‌ی مستقل به این جرم اختصاص داد. ماده‌ی ۱۰۹ این قانون، جرم اخذ پورسانت را به عنوان جرمی خاص و با مجازات شدیدتر برای اқشار نظامی مطرح نموده است. این نوشتار ضمن ارائه‌ی تعریفی از جرم پورسانت مبنای جرم‌انگاری این رفتار، و ارکان آن را مورد بررسی قرار می‌دهد.

۱. تعریف پورسانت

ریشه لغوی پورسانت^(۱) یا پورسانتاژ^(۲) ماخوذ از فرهنگ فرانسه و به معنای برقراری چند و دریافت صدی چند آورده شده است. در زبان فرانسه این واژه به معنای درصد میزان سود و حق دلالتی است که در هر یکصد فرانک فرانسه محاسبه و ارزیابی می‌شود (نفیسی ۱۳۷۸، ج ۲: ۴۸۹). در فرهنگ فارسی نیز به همین معنی آمده است (عمید، ۱۳۷۷: ۳۸۲) و در تعریف اصطلاحی آن گفته‌اند: درصدی از سود حاصل از کاری که به کسی که در آن کار مشارکت داشته است، تعلق می‌گیرد (انوری، ۱۳۸۲: ۵۰۲).

در قوانین تعریفی از جرم اخذ پورسانت ارائه نشده و تعیین مصادیق و تعریف جرم به رویه‌ی قضایی یا دکتترین واگذار شده است (آزمایش، ۱۳۷۴: ۸۵). حقوق دانان در تعریف جرم اخذ پورسانت گفته‌اند: «جرم اخذ پورسانت در معاملات خارجی، عبارت است از دریافت درصدی از مبلغ کل قیمت کالای خریداری شده از ناحیه‌ی مشتری (کارمند دولت) که فروشنده‌ی خارجی کالا بر اساس توافق قبلی با خریدار، پس از انجام معامله و دریافت کل قیمت کالای مورد معامله به میل و اراده‌ی خود، آن را به طرق گوناگون به مامور دولتی (خریدار) پرداخت می‌کند» (ولیدی، ۱۳۸۶: ۳۰۲). پورسانت در معنی حقوقی عبارت است از: «قبول و اخذ پنهانی هر گونه وجه، مال و امتیاز با ارزش توسط ماموران خرید دولت یا نیروهای مسلح به صورت مستقیم یا غیر مستقیم از فروشنندگان داخلی یا خارجی در قبال انجام معامله‌ی مورد نظر با درصد معین یا نامعین، به منظور ترغیب جهت خریدهای آتی، فروش بیشتر، افزایش قیمت، صرف نظر نمودن از کیفیت و یا کمیت کالای مورد معامله و چشم پوشی از ضوابط و مقررات و ارائه‌ی اطلاعات مربوط به معامله».

۲. مبنای جرم‌انگاری در پورسانت

در مبنای جرم اخذ پورسانت، قرآن کریم و بنای عقلا قابل اشاره است.

۱- ۲. قرآن کریم

آیه‌ی ۱۸۸ سوره‌ی مبارکه‌ی بقره است می‌فرماید: و اموال یکدیگر را به باطل (و ناحق) در میان خودتان نخورید و به وسیله‌ی آن مال‌ها به حکمرانان تقرب مجوید (به عنوان رشوه قسمتی از آن را به حکمرانان ندهید) تا این که بخشی از اموال مردم را

به گناه بخورید، در حالی که خودتان (هم خوب) می‌دانید و آگاهید (که ناحق است)^(۳). فقها مراد از «خوردن» در آیه‌ی فوق را، هر گونه تصرف در اموال می‌دانند (طباطبایی ۱۳۸۲: ۹۴). «تدلو» به معنای سرازیر کردن دلو در چاه است که در این آیه، رشوه به حاکمان و قضایی به آن تشبیه شده است. مراد از «اموال الناس» اموال عمومی و خصوصی است (قرآنی، ۱۳۸۳: ۲۹۷). حرام بودن پورسانت از حکم عام «اثم» است؛ با این دلیل عقلی که پورسانت برای باطل ساختن حق پرداخت می‌گردد و چنین عملی ظلم محسوب می‌شود.

در آیات ۴۲، ۶۲، ۶۳ سوره‌ی مبارکه‌ی مائده نیز خداوند اشخاصی را که به گناه تعدی و حرام خواری مشغول هستند، تقبیح می‌کند. آیه‌ی ۴۲ راجع به اهل کتاب که به ناحق حکم کرده و کتاب خدا را تحریف کرده‌اند می‌فرماید: آن‌ها خورندگان مال حرامند^(۴). «سحت» مالی است که از طریق نامشروع به دست می‌آید. قرآن مجید در آیه‌ی ۶۲ می‌فرماید: (سوره‌ی مبارکه‌ی مائده) و بسیاری از یهود را می‌بینی که در گناه و ستمکاری و خوردن حرام می‌شتابند، بدکاری را پیشه‌ی خود کرده‌اند^(۵) و در آیه‌ی ۶۳ همین سوره نیز دانشمندان و فقهارا به دلیل این که این افراد را از اعمال زشت باز نمی‌دارند سرزنش می‌کند^(۶). هم چنین حضرت علی علیه السلام ذیل آیه‌ی شریفه‌ی «اکالون للسحت» فرموده‌اند: «رشوه خواران کسانی هستند که مشکل مردم را حل نموده و در مقابل، هدایای آنان را می‌پذیرند» (مجلسی، ج ۱۰۴: ۲۷۳).

جرم اخذ پورسانت منطبق با عنوان فقهی

احتیال است. عنوان جزایی احتیال که در متون فقهی به آن تصریح شده است، منحصر به آن چه امروزه به عنوان کلاهبرداری شناخته می‌شود نیست و شامل تحصیل اموال به نحو متقلبانه با توسل به دروغ و اسناد غیر واقعی است (رای مورخ ۱۳۹۱/۵/۲۵ شعبه پنجم دادگاه نظامی یک تهران: ۹).

۲_۲. مبانی عقلی

جلوگیری از شیوع فساد در جامعه، امری ضروری است که از ورود ضررهای محتمل پیش‌گیری می‌کند. برخی نمایندگان مجلس، هنگام طرح ماده واحده در مجلس، یکی از دلایل جرم انگاری اخذ پورسانت را این گونه بیان کرده‌اند: مشاهده شده که نماینده‌ی خریدار به خاطر این که نفع شخصی خود را مد نظر گرفته، در انتخاب نوع جنس دقت لازم را نکرده است و کالایی را که از کیفیت بالا برخوردار بوده، خریداری نکرده است، یا بیشتر مواردی را که مورد نظر فروشنده بوده، لحاظ کرده است تا بتواند پورسانت لازم را به نفع خود بگیرد (بنگرید به: روزنامه‌ی رسمی: ۲۲) هم چنین عقل حکم می‌کند برای خرید جنس خوب و با کیفیتی بالاتر، دادن درصد و پورسانت لازم نیست، بلکه شرکت‌ها برای فروش جنس‌های با کیفیت پایین پورسانت می‌دهند (همان: ۲۵). یکی از آثار اخذ پورسانت، خروج ارز از بیت‌المال است. مهم‌ترین آسیب ناشی از پورسانت آن است که دریافت‌کننده‌ی پورسانت عاملی برای بیگانه می‌شود و کم‌کم از او به عنوان جاسوس استفاده می‌کنند (همان: ۲۹).

۳. ارکان تشکیل‌دهنده‌ی جرم اخذ پورسانت:

در این قسمت قوانین حاکم بر جرم اخذ پورسانت، ارکان مادی و معنوی آن و نیز وجوه اشتراک و افتراق جرم اخذ پورسانت و جرم ارتشاء را مورد بحث قرار می‌دهیم.

۱_۳. قوانین حاکم بر جرم اخذ پورسانت

در حال حاضر قوانین متعددی در خصوص جرم اخذ پورسانت حاکمیت دارند:

۱_ ماده واحده‌ی قانون ممنوعیت اخذ پورسانت در معاملات خارجی مصوب ۱۳۷۲^(۷)

۲_ ماده‌ی ۶۰۳ قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات مصوب ۱۳۷۵

۳_ ماده‌ی ۱۰۹ قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۲

مفاد ماده واحده‌ی سال ۱۳۷۲ و ماده‌ی ۶۰۳ قانون مجازات اسلامی همه‌ی کارمندان دولت را شامل می‌شود و عام

تلقی می‌گردد، لیکن ماده‌ی ۱۰۹ قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح ضمن

این که واژه‌ی «قراردادها» را به کلمه‌ی «معاملات» اضافه کرده و شامل معاملات

و قراردادهای داخلی نیز می‌گردد، فقط نسبت به نظامیان و افرادی که مطابق

ماده‌ی ۱ آن قانون، نظامی محسوب می‌شوند، قابلیت اجرایی دارد و این قانون،

خاص تلقی می‌گردد. در مواردی که قانون سابق عام و قانون لاحق خاص باشد، مقنن

با وضع قاعده‌ی خاص، قصد محدود کردن دامنه‌ی شمول قانون عام سابق را در همان

موضوع خاص داشته و قانون لاحق، قانون سابق را تخصیص زده و دامنه‌ی شمول آن

را محدود کرده است (بنگرید به: صانعی، ۱۳۸۲: ۱۶۳). بنا بر این، با توجه به تنوع

قانون‌گذاری و استفاده از قاعده‌ی جمع در این زمینه می‌توان گفت اگر کارگزار دولتی در معاملات خارجی اقدام به قبول پورسانت کند، مشمول ماده واحده‌ی قانون ممنوعیت اخذ پورسانت است؛ اگر قبول پورسانت از سوی کارکنان دولت در معاملات داخل کشور یا در سایر موارد یاد شده در ماده‌ی ۶۰۳ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ از قبیل مزایده‌ها، مناقصه‌ها، تشخیصات و امتیازات داخلی یا خارجی باشد، مشمول ماده‌ی ۶۰۳ قانون مجازات اسلامی خواهد بود و با توجه به خاص بودن قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح و این که هدف از وضع این قانون، خارج کردن افراد نظامی از سایر اقشار بوده، لذا در خصوص معاملات و قراردادهای داخلی یا خارجی نیروهای مسلح، دریافت پورسانت از سوی کارگزار نظامی مشمول ماده‌ی ۱۰۹ قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح است؛ مگر در مواردی که طبق تبصره‌ی ماده‌ی ۲ این قانون^(۸) مجازاتی برای آن ذکر نشده باشد که مطابق عموماً ماده واحده و ماده‌ی ۶۰۳ قانون مجازات اسلامی عمل می‌شود.

۲_۳. رکن مادی جرم اخذ پورسانت

رکن از اجزای حتمی و اساسی ماهیت حقوقی و فقهی است و قصد، رکن عقود و ایقاعات است (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۶، ج ۳: ۲۰۶۲) پس رکن ذات افعال و رفتار است و به جای آن، عنصر نیز به کار برده می‌شود، اما رکن مادی جرم در لغت به معنی تصمیم و اقدام از ناحیه‌ی شخص مجرم است (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۷: ۴۷۶).

رکن مادی مهم‌ترین جزء جرم است و

هنگامی محقق می‌شود که فعل یا ترک فعل مجرمانه در عالم مادی و بیرونی وجود پیدا کند و از حالت قصد و قوه به فعل درآید (اباذری فومشی، ۱۳۸۷: ۵۲۶ - ۵۲۷).

عناصر مادی جرایم معمولاً در قالب اشکال سه گانه محقق می‌شود: «فعل»^(۹)، «ترک فعل»^(۱۰) و «حالت»^(۱۱)، جرم اخذ پورسانت نیز از این قاعده مستثناء نبوده و با توجه به عنصر مادی بزه اخذ پورسانت یا در صدانه یا کمیسیون، که در قوانین حاکم بر آن تصریح گردیده است، قبول هر گونه هدیه یا امتیاز یا در صدانه از قبیل وجه، مال، سند پرداخت وجه یا تسلیم مال در رابطه با معاملات و قراردادهای است.

۴. موضوع جرم:

طبق مفاد قوانین مرتبط با جرم اخذ پورسانت، موضوع جرم «وجه، مال، سند پرداخت وجه یا تسلیم مال» می‌باشد. مفاهیم فوق از جهت حصری یا تمثیلی بودن مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱- وجه: در لغت به معنی رو، چهره، کیفیت، چگونگی، طریق، روش، ذات و پول آمده است (دهخدا، ۱۳۶۸، ج ۵: ۲۳۱۳۱) و استعمال وجه به معنی پول در زبان فارسی قدمت طولانی ندارد. هم چنان که در زبان عربی چنین معنایی از واژه‌ی وجه استنباط نمی‌شود (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۶، ج ۵: ۳۷۴۵). به هر حال قانون‌گذار در این ماده وجه را به معنی پول استعمال کرده که شامل هر نوع مسکوک رایج داخلی و خارجی و همچنین اسکناس می‌شود و تفاوتی نمی‌کند وجهی که شخص دریافت کرده است، ریال، دلار،

یورو و یا سایر ارزهای معتبر خارجی باشد. ۲- مال: در قانون مجازات اسلامی و قانون مدنی، تعریفی از مال ارائه نشده است. مال چیزی است که ارزش اقتصادی داشته و قابل تقویم به پول است. بنا بر این حقوق مالی مانند حق تحجیر و حق شفعه و حق صاحب علامت تجاری هم مال محسوب می‌گردد (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۷: ۵۹۵). در تعریف دیگر «مال به تمام اشیاء و حقوقی که دارای ارزش اقتصادی است» گفته می‌شود (کاتوزیان، ۱۳۷۸: ۱۰). بدین ترتیب هر چیزی که در عرف دارای ارزش اقتصادی باشد، مال است و اشیایی مانند هوا و نور که فاقد ارزش اقتصادی هستند، مال محسوب نمی‌شوند. مال می‌تواند فاقد ارزش نوعی باشد، اما در قراردادی که منعقد می‌شود دارای ارزش مالی محسوب شود. لذا مال مفهوم گسترده‌ای دارد و شامل تمام اشیاء و حقوقی می‌شود که دارای ارزش اقتصادی باشند.

۳- سند پرداخت وجه یا تسلیم مال: سند نوشته‌ای است که در اثبات مطالبی اعم از دعاوی و غیر آن به کار می‌رود (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۶، ج ۳: ۲۱۹۷)، اما در اینجا منظور از سند پرداخت وجه سندی است که گیرنده می‌تواند به واسطه‌ی آن، وجه نقد و یا مال به دست آورد، مانند انواع چک، برات و سفته. هم چنین هر سندی که در جهت واگذاری مال منقول و یا غیر منقول ارائه و سند تسلیم مال، حواله‌ها یا اسنادی است که از طرف مراجع گوناگون صادر می‌شود و به وسیله‌ی آن می‌توان اموالی را به دست آورد.

در قوانین موضوع بحث، «وجه، مال، سند پرداخت وجه، یا تسلیم مال» جنبه‌ی حصری ندارد؛ چرا که، دریافت موضوع

جرم در قالب مواردی مانند کمیسیون، حق الزحمه، حق العمل، در صدانه، پاداش، هدیه و امتیاز بیان شده است. بنا بر این، قبول پورسانت و تحصیل منفعت در هر قالب و عنوان جرم است و قانون‌گذار با استعمال عبارت «از قبیل» در صدر ماده واحده و ماده‌ی ۱۰۹ قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح، جای تردید باقی نگذاشته است که موارد فوق جنبه‌ی تمثیلی دارند، اما با توجه به این که عبارت مذکور در قانون، یا مال است یا وسیله‌ی تحصیل مال؛ و با عنایت به اصل تفسیر مضیق قوانین کیفری، به نظر می‌رسد تنها مزایایی را که جنبه‌ی مالی دارند می‌توان مشمول مواد مذکور دانست و مزایای غیر مالی از شمول ماده خارج است. بدین ترتیب اگر در ازای اتمام معامله، طرف دیگر مبادرت به تعریف و تمجید از مأمور خرید به صورت شفاهی یا کتبی نماید، اخذ پورسانت محقق نشده است، اما اگر شرکت طرف قرارداد در ازای اتمام معامله نمایندگی شرکت خود را که یک امتیاز مالی است به مأمور خرید واگذار نماید، اخذ پورسانت محسوب می‌شود. تنظیم قرارداد همکاری مشترک جهت انجام فعالیت‌های خدماتی، تولیدی، شراکت در ساختمان سازی، فعالیت‌های اقتصادی و هم چنین اعطای امتیازاتی مانند پرداخت وام خارج از ضوابط مقرر، اعطای بورس تحصیلی در داخل و خارج از کشور و واگذاری سهام نوعی پورسانت است. مقنن در ماده‌ی ۱۰۹ قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح، عبارات مذکور در ماده واحده را به کار برده، اما در ماده‌ی ۶۰۳ قانون مجازات اسلامی، از عبارت مطلق «تحصیل منفعت در معاملات و

مزایده‌ها» استفاده کرده است. لذا منافع غیرمالی را هم شامل می‌شود. پس به عنوان مثال اگر شرکت طرف قرارداد به علت انجام قرارداد همسر، فرزند و یا دوستان و خویشان مأمور خرید را در شرکت خود استخدام نماید، طبق این قانون می‌توان شخص را به علت تحصیل منفعت تعقیب نمود.

میزان و مقدار پورسانت اخذ شده در تحقق یا عدم تحقق جرم مؤثر نیست. مقنن برخلاف مقررات مربوط به رشوه، در جرم اخذ پورسانت، ذکر از مقدار پورسانت به میان نیاورده است و تنها «قبول پورسانت» و یا «تحصیل منفعت» را جرم دانسته است. لذا به نظر می‌رسد مقدار پورسانت اخذ شده تأثیری در تحقق یا عدم تحقق جرم مذکور ندارد.

اگر فرد نظامی یا کارمند دولت برای دریافت پورسانت اطلاعاتی را در اختیار طرف مقابل قرار دهد، دادن آن اطلاعات مقدمه‌ای اخذ پورسانت تلقی می‌شود و جرم جداگانه‌ای نخواهد بود. در این خصوص شعبه سسی و یکم دیوان عالی کشور در رای شماره‌ی ۴۲۴ مورخ ۱۳۸۷/۳/۲۷ اشاره نموده است که در مورد اعتراض دادستان به برائت متهمان از اتهام افشای اطلاعات، با توجه به این که عمل مذکور مقدمه‌ای اخذ پورسانت است، رای دادگاه با حذف عبارت تعدد معنوی صحیحاً صادر شده و ابرام می‌شود.

پی‌نوشت‌ها:

۵. المنجد فی الفه والاعلام، مؤسسه فرهنگی و انتشاراتی الحوراء، چاپ دوم، ۱۳۸۱.
۶. بحار الانوار، جاد ۱۰۴، ...
۷. جعفری لنگرودی محمد جعفر، مبسوط در ترمینولوژی حقوق، جلد‌های سوم و پنجم، تهران: گنج دانش، چاپ سوم، ۱۳۸۶.
۸. جعفری لنگرودی محمد جعفر، ترمینولوژی حقوق، تهران: گنج دانش، چاپ بیستم، ۱۳۸۷.
۹. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، جلد ۱۵ ...
۱۰. صالحی، محمدخلیل، عنصر مادی جرم، پایان نامه‌ی دکترای دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۸۶.
۱۱. طباطبایی، محمد حسین، تفسیر المیزان، برگردان: محمد باقر موسوی همدانی، جلد سوم، قم: مؤسسه‌ی مطبوعات دارالعلم.
۱۲. علی آبادی، عبدالحسین، حقوق جنایی، جلد نخست، تهران: فردوسی، چاپ چهارم، ۱۳۸۵.
۱۳. عمید، حسن، فرهنگ فارسی عمید، تهران: انتشارات امیرکبیر، چاپ دهم، ۱۳۷۷.
۱۴. مال میر، محمود، شرح قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح، تهران: دادگستر، چاپ سوم، ۱۳۸۹.
۱۵. معاونت قضایی و حقوقی سازمان قضایی نیروهای مسلح، مجموعه نشست های قضایی، جلد دوم، تهران: نگین، ۱۳۸۷.
۱۶. مهاجری، علی، جرایم خاص کارکنان دولت تهران، تهران: کیهان، چاپ نخست، ۱۳۷۹.
۱۷. میر محمدی، قاسم، بررسی تطبیقی سیاست های جنایی ایران در قبال ارتشا با کنوانسیون مبارزه با فساد مالی (۲۰۰۲)، پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد دانشگاه ...
۱۸. نصیری، مهدی، عمق فاجعه فساد مالی در حاکمیت، قم: موسسه فرهنگی خانه خرد، چاپ نخست، ۱۳۸۰.
۱۹. نظریات مشورتی راجع به کیفر کارمندان دولت و قضات، تهران: بهنامی، چاپ نخست، ۱۳۷۷.
۲۰. نظریات مشورتی کمیسیون حقوقی و قضایی سازمان قضایی نیروهای مسلح، تهران: سازان، جلد سوم، چاپ نخست، ۱۳۸۸.
1. Pourcent
2. Pourcentage
۳. «ولا تاكلوا اموالکم بینکم بالباطل و تدلوا بها الی الحکام لتاكلوا فریقاً من اموال الناس بالاثم و انتم تعلمون»
۴. «اکالون للسحت»
۵. «و تری کثیراً منهم یسارعون فی الاثم و العدوان واکلهم السحت لبس ما کانوا یعملون»
۶. «لولا ینھیهم الربانیون و الاحبار عن قولهم الاثم و اکلهم السحت لبس ما کانوا یصنعون»
۷. این ماده واحده به نام «قانون ممنوعیت اخذ پورسانت در معاملات خارجی مصوب ۱۳۷۲/۴/۲۷» معروف است لیکن به جهت رعایت اختصار در این تحقیق «ماده واحده» قید می‌گردد.
۸. * تبصره ماده ۲ ق م ج ن م: «دادگاه نظامی مکلف است در مواردی که مجازات جرمی در این قانون ذکر نشده است طبق قانون مربوط به آن جرم تعیین کیفر نماید»

9. ction

10. Omission

11. State of being

فهرست منابع:

۱. اباذری فومشی، منصور، مبسوط در ترمینولوژی اصطلاحات کیفری، تهران: اندیشه‌ی عصر، چاپ نخست، ۱۳۸۷.
۲. ابن اثیر... کتاب نهایی ...
۳. آذری متین، افشین، جایگاه کیفری پورسانت در معاملات خارجی، پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکز، ۱۳۷۹.
۴. آزمایش، علی، تقریرات حقوق جزای اختصاصی، دانشکده‌ی حقوق دانشگاه شهید بهشتی، نیم سال دوم سال تحصیلی ۱۳۷۲-۱۳۷۱، نقل از: محمد حسینی، تحصیل منفعت از معاملات دولتی، پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد دانشکده‌ی حقوق دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۷۴.